

РОЗДІЛ II

ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ: МЕТОДИКА, ПРАКТИКА, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 373.5.014

Д. О. Пузіков
кандидат педагогічних наук

ГОТОВНІСТЬ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ДО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ: КРИТЕРІЇ ТА РІВНІ

У статті розглянуто важливу проблему теорії й практики оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу (далі – ЗНЗ) – його готовність до зазначеного процесу. Автор визначив поняття «готовність ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку», виділив компоненти зазначеної готовності, визначив та обґрунтував критерії, показники та рівні готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку ЗНЗ. У статті визначено та стисло охарактеризовано методи науково-педагогічного дослідження, які можуть застосовуватися для визначення рівня готовності ЗНЗ до вказаної діяльності. Критерії та рівні можуть використовуватися в подальших наукових дослідженнях, для організації оцінювання інноваційного розвитку в окремих ЗНЗ, підготовки педагогічних працівників до його здійснення.

Ключові слова: оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ, готовність ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку, критерії та рівні готовності ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку.

Постановка проблеми та її зв'язок з науковими та практичними завданнями. Забезпечення результативності й ефективності інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу (надалі — ЗНЗ) передбачає оцінювання зазначеного процесу. Оцінювання інноваційного розвитку стає необхідною умовою досягнення визначених освітніх і соціальних результатів закладу, ефективності його інноваційної діяльності. Однак успішне здійснення закладом оцінювання свого інноваційного розвитку потребує від нього значних зусиль і ресурсів. Неспроможність акумулювати й мобілізувати їх для здійснення оцінювання унеможливорює досягнення його цілей, ускладнює процес розвитку.

Феномен «готовності» традиційно розглядається як такий, що стосується психологічної (психофізіологічної) сфери людини, як «стан мобілізації психологічної і психофізіологічної систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності» [3, с. 137]. Тобто цей термін належить до термінології психологічних явищ. Проте останніми роками в науково-педагогічній літературі та нормативно-правових актах поняття «готовність» вживається і в ширшому значенні [5], наприклад, як характеристика стану педагогічної системи, стану навчального закладу, який дає йому змогу виконувати певну діяльність.

Забезпечення готовності ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку стає однією з важливих умов продуктивного здійснення останнього. Отже, постає необхідність наукового вивчення цієї готовності, яка створюватиме теоретичні й методичні основи підготовки ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Оцінювання діяльності ЗНЗ є одним з вагомих напрямів сучасних науково-педагогічних досліджень, присвячених теорії й практиці управління ЗНЗ. За останні роки видано фундаментальні наукові праці, що присвячені: управлінню інноваційною діяльністю в ЗНЗ [2], управлінню інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону [1], методиці й технології оцінювання діяльності ЗНЗ [4], теоретико-методичним основам підготовки керівників до оцінювання результатів діяльності ЗНЗ [8] тощо. Розроблено та ухвалено орієнтовні критерії діяльності ЗНЗ [6].

У наведених наукових публікаціях розглянуто теорію і практику оцінювання діяльності ЗНЗ, визначено основні цілі, розкрито зміст і результати інноваційного розвитку ЗНЗ. Однак проблема готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку, її теоретичні (поняття, компоненти, критерії та рівні готовності) й методичні (методи оцінювання) аспекти поки що не розглянуті належною мірою, потребують окремого всебічного вивчення.

Таким чином, визначення компонентів, визначення й обґрунтування критеріїв та рівнів готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку сприятиме розв'язанню зазначеної проблеми.

Мета і завдання статті. Мета статті — обґрунтування критеріїв та рівнів готовності ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку. Реалізація поставленої мети передбачає здійснення таких завдань: визначення поняття «готовність ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку»; визначення складових готовності ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку; розроблення та обґрунтування критеріїв готовності ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку; обґрунтування рівнів готовності ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку; визначення методів, що застосовуватимуться для збору та опрацювання даних, потрібних для встановлення рівня готовності ЗНЗ до зазначеного процесу.

Основний матеріал дослідження. На нашу думку, готовність ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку — це стан навчального закладу (насамперед — його педагогічної системи), який дає змогу продуктивно виконувати зазначену діяльність.

Аналіз наукової літератури [1, 2, 4, 8 та ін.] дає змогу виокремити такі компоненти готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку:

1. *Управлінський*, що включає: концептуальну, методичну та локальну нормативно-правову документацію, яка регулює як сам процес інноваційного розвитку закладу, так і його оцінювання, систему управління останнім.

2. *Організаційний*, що передбачає наявність: організаційної структури оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ, педагогічних працівників, підготовлених до його здійснення, відповідного напрямку методичної роботи закладу, необхідної методичної й матеріально-технічної бази.

3. *Соціально-психологічний*, що включає: сприятливий соціально-психологічний клімат у закладі, позитивне ставлення педагогічного колективу до інноваційного розвитку ЗНЗ та його оцінювання.

4. *Соціальний*, який передбачає: дієву участь учнів та їхніх батьків, представників громадськості в оцінюванні інноваційного розвитку ЗНЗ, розроблення програм і планів соціального партнерства з урахуванням його результатів, ознайомлення широких кіл громадськості з цими результатами шляхом оприлюднення їх у засобах масової інформації.

5. *Результативний*, який включає: наявність результатів інноваційного розвитку ЗНЗ, рекомендації за результатами оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ та реалізацію їх у його подальшій діяльності.

Виходячи з визначених компонентів, можна виокремити такі критерії готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку: концептуально-управлінський, організаційно-ресурсний, освітній, соціально-психологічний та соціальний. За вказаними критеріями можна виокремити відповідні показники готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку:

1. *Концептуально-управлінський*: наявність та якість Концепції, Програми інноваційного розвитку ЗНЗ, Освітньої програми ЗНЗ, програм і планів розвитку за напрямками роботи закладу, Концепції та Програми, локального нормативно-правового забезпечення оцінювання інноваційного розвитку, сформованість системи управління цим процесом.

2. *Організаційно-ресурсний*: сформованість організаційної структури та підготовленість педагогічних працівників до здійснення оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ, наявність відповідної методичної роботи, методичного (банк методик) і матеріально-технічного забезпечення.

3. *Освітній*: вироблення та реалізація рекомендацій за результатами оцінювання, вплив оцінювання інноваційного розвитку на результати освітньої діяльності та інноваційного розвитку ЗНЗ.

4. *Соціально-психологічний*: сприятливий соціально-психологічний клімат ЗНЗ, позитивне ставлення педагогічного колективу до інноваційної освітньої діяльності, інноваційного розвитку, оцінювання інноваційного розвитку закладу.

5. *Соціальний*: участь учнів, батьків та громадськості в оцінюванні, інформування їх про результати оцінювання, урахування результатів оцінювання в програмах соціального партнерства ЗНЗ.

До зазначених критеріїв та показників можуть бути визначені відповідні індикатори, що підлягатимуть кількісній оцінці.

Зазначені критерії та показники можна проаналізувати та оцінити для визначення рівня готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку.

Таким чином, *досконалий рівень* готовності ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку передбачає: наявність (сформованість), високу якість Концепції й Програми його інноваційного розвитку, Освітньої програми та відповідних програм і планів за найважливішими напрямками діяльності закладу, а також Концепції та Програми оцінювання інноваційного розвитку, системи управління й локальної нормативно-правової бази оцінювання; сформованість організаційної структури оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ, підготовленість педагогічних кадрів до його здійснення, високий рівень методичної роботи, спрямованої на забезпечення оцінювання, наявність банку відповідних методик та необхідної матеріально-технічної бази; високу результативність освітньої діяльності та інноваційного розвитку ЗНЗ, успішне вироблення й результативну реалізацію освітніх рекомендацій за результатами оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ; сприятливий соціально-психологічний клімат і позитивне ставлення педагогічного колективу до інноваційної освітньої діяльності та оцінювання його інноваційного розвитку; широке залучення учнів, їхніх батьків та представників громади до оцінювання інноваційного розвитку закладу, повне врахування результатів зазначеного оцінювання в програмах і планах соціального партнерства закладу, широке оприлюднення цих результатів у засобах масової інформації та Інтернеті.

Базовий рівень передбачає: наявність якісної Концепції та Програми інноваційного розвитку, Освітньої програми ЗНЗ, програм і планів інноваційного розвитку за напрямками роботи закладу, наявність Концепції та Програми, локального нормативно-правового забезпечення оцінювання інноваційного розвитку, що по-

требують доопрацювання, наявність найважливіших складових управлінської та організаційної структури оцінювання, підготовленість окремих педагогічних працівників до здійснення оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ, наявність методичної роботи за відповідним напрямом і обмеженого методичного (банк з найнеобхіднішими методиками) і необхідного матеріально-технічного забезпечення; вироблення та часткову реалізацію рекомендацій за результатами оцінювання, обмежений вплив оцінювання інноваційного розвитку на результати освітньої діяльності та інноваційного розвитку ЗНЗ; сприятливий інноваційній соціально-психологічний клімат ЗНЗ, позитивне ставлення педагогічного колективу до інноваційної освітньої діяльності, інноваційного розвитку, оцінювання інноваційного розвитку закладу; участь учнів, батьків та окремих представників громадськості в оцінюванні, періодичне інформування громадськості про результати оцінювання через засоби масової інформації, урахування окремих результатів оцінювання в програмах і планах соціального партнерства ЗНЗ.

Елементарний рівень характеризується: наявністю Концепції та Програми, планів інноваційного розвитку за окремими напрямами роботи ЗНЗ, що мають досить низьку якість, відсутність Концепції та Програми, локального нормативно-правового забезпечення оцінювання інноваційного розвитку, наявністю окремих елементів системи управління цим процесом; наявність елементів організаційної структури та загальної підготовки окремих педагогічних працівників до здійснення оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ, несистемністю методичної роботи за відповідним напрямом, несистемністю наявного методичного (банк методик) забезпечення; відсутністю діяльності з вироблення і реалізації рекомендацій за результатами оцінювання, незначним впливом оцінювання на результати освітньої діяльності та інноваційного розвитку ЗНЗ; сприятливим або нейтральним соціально-психологічним кліматом ЗНЗ, позитивним або нейтральним ставленням педагогічного колективу до інноваційної освітньої діяльності, інноваційного розвитку, оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ; участю окремих учнів, батьків та представників громадсь-

кості в оцінюванні, спорадичним інформуванням громадськості про результати оцінювання через засоби масової інформації, відсутністю зв'язку між результатами оцінювання та програмами і планами соціального партнерства ЗНЗ.

Недостатній рівень передбачає відсутність показників за концептуально-управлінським, організаційно-ресурсним (за виключенням окремих елементів матеріально-технічного забезпечення, що використовується з іншими цілями), освітнім (за виключенням окремих несистемних інновацій та локального оцінювання їхніх результатів окремими вчителями-новаторами) та соціальним критеріями; негативний соціально-психологічний клімат у ЗНЗ, несприятливе або нейтральне ставлення педагогічного колективу до інноваційної освітньої діяльності, інноваційного розвитку, оцінювання інноваційного розвитку закладу.

Для визначення рівня готовності ЗНЗ до інноваційного розвитку можуть застосовуватися методи, за допомогою яких можна збирати та опрацьовувати відповідні емпіричні дані. Це такі методи, як:

1. *Вивчення шкільної документації*. Сутність методу полягає в «отриманні достовірної інформації, зафіксованої в документах» [7, с. 178]; він дає змогу скласти уявлення про загальний стан методичного і локального правового забезпечення оцінювання інноваційного розвитку в конкретному ЗНЗ. Метод вивчення шкільної документації може застосовуватися для: встановлення факту наявності, терміну дії та обсягу Концепції та Програми інноваційного розвитку ЗНЗ, його Освітньої програми, програм і планів інноваційного розвитку закладу за найважливішими напрямками його діяльності, Концепції та Програми оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ, а також інших документів, пов'язаних з формуванням управлінської та організаційної структури, локальним нормативно-правовим, методичним і матеріально-технічним забезпеченням процесу оцінювання, вивченням результатів інноваційної освітньої діяльності ЗНЗ, організаційних умов залучення учнів та їхніх батьків, громадськості до оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ.

2. *Опитування.* Цей метод дає змогу оперативно отримати великий обсяг емпіричних даних, «як фактичну інформацію, так і оцінні дані» [9, с. 78]; він є «універсальним за предметом вивчення, а його дані можуть бути стандартизовані» [7, с. 233]. На думку С. У. Гончаренка, «методи опитування в психолого-педагогічних дослідженнях застосовують у таких формах: анкетування (письмове опитування), інтерв'ю (усне опитування)» [3, с. 491] та ін. Анкетування (письмове опитування) можна застосовувати для: оцінювання сформованості в ЗНЗ системи управління та загалом організаційної структури оцінювання його інноваційного розвитку, визначення підготовленості педагогічних працівників до здійснення зазначеної діяльності, наявності відповідної методичної роботи, уявлень педагогів про результати інноваційної освітньої діяльності та наслідки її оцінювання, оцінювання соціально-психологічний клімату в педагогічному колективі, його ставлення до оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ та ін. Інтерв'ю (усне опитування) може проводитися для збору тих самих емпіричних даних, є альтернативою анкетуванню.

3. *Спостереження.* Методом спостереження передбачено «цілеспрямоване вивчення об'єкта», він «дає змогу отримати первинну інформацію про нього у вигляді сукупності емпіричних тверджень» [9, с. 77]. Спостереження можна застосовувати для: оцінювання наявності в ЗНЗ матеріально-технічної бази, необхідної для оцінювання інноваційного розвитку закладу, вивчення соціально-психологічного клімату ЗНЗ.

4. *Експертні оцінки.* Метод експертних оцінок «використовується для отримання змінних емпіричних даних», «які необхідні для оцінки досліджуваного питання» [9, с. 79]. Під час визначення рівня готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку цей метод можна використовувати для: визначення якості Концепції й Програми інноваційного розвитку закладу, його Освітньої програми, програм і планів інноваційного розвитку за найважливішими напрямками діяльності, Концепції й Програми оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ, якості управлінської та організаційної структури, локального нормативно-правового, методичного і матеріально-технічного забезпечення процесу оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ та ін.

5. *Методи математичної статистики.* Використовують для опрацювання емпіричних даних, отриманих за допомогою зазначених вище методів.

6. Теоретичні методи (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення й конкретизація, абстрагування, моделювання тощо). Застосовують для теоретичного аналізу та інтерпретації отриманих даних.

Слід зауважити, що для визначення рівня готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку можуть застосовуватися й інші методи (наприклад, бесіда, фокус-група тощо). Однак, на нашу думку, без застосування методів, зазначених і охарактеризованих вище, цей процес буде неможливим.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Готовність ЗНЗ до оцінювання інноваційного розвитку – це стан навчального закладу (передовсім — його педагогічної системи), який дає змогу успішно виконувати цю діяльність.

На основі аналізу наукової літератури можна виокремити такі компоненти готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку: управлінський, організаційний, соціально-психологічний, соціальний, результативний.

Виходячи з цих компонентів, можна виділити критерії готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку: концептуально-управлінський, організаційно-ресурсний, освітній, соціально-психологічний, соціальний. За вказаними критеріями можна визначити відповідні показники та індикатори готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку.

Відповідно до визначених компонентів встановлено рівні готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку: недостатній, елементарний, базовий, досконалий.

Для визначення стану готовності ЗНЗ до оцінювання його інноваційного розвитку можна застосовувати такі методи науково-педагогічного дослідження: вивчення шкільної документації, опитування (у формі анкетування та інтерв'ю), спостереження, експертної оцінки, методи математичної статистики, теоретичні методи.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з урахуванням обґрунтованих критеріїв та рівнів готовності у процесі створення теоретико-методичного забезпечення оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ, використанням їх під час експериментальної апробації зазначених вище розробок для проведення контрольних зрізів у експериментальних ЗНЗ.

В статье рассмотрена важная проблема теории и практики оценивания инновационного развития общеобразовательного учебного заведения — его готовность к указанному процессу. Автор определил понятие «готовность общеобразовательного учебного заведения к оцениванию инновационного развития», выделил компоненты названной готовности, определил и обосновал ее критерии, показатели и уровни. В статье выделены и кратко описаны методы научно-педагогического исследования, которые могут использоваться для определения уровня готовности заведения к указанной деятельности. Критерии и уровни готовности могут применяться в дальнейших научных исследованиях, для организации оценивания инновационного развития отдельных учебных заведений, для подготовки педагогических работников к его выполнению.

Ключевые слова: оценивание инновационного развития учебного заведения, готовность общеобразовательного учебного заведения к оцениванию инновационного развития, критерии и уровни готовности общеобразовательного учебного заведения к оцениванию инновационного развития.

The article describes such important component of a theoretical and methodological support of evaluation of innovative development of a general educational institution as a readiness of this for an evaluation of innovative development. The author determined the notion of «readiness of general educational institution for an evaluation of innovative development», allocated the structural components of the readiness, defined and sub-stantiated this criteria, indicators and levels. The article determines and summarizes the methods of scientific and pedagogical research which can be used for a definition of level of readiness of institutions for the pointed activity. Criteria and levels of readiness can be useful in further researches, for an evaluation of innovative development of the organization of individual, for a preparation of teachers for implementation of it.

Key words: an evaluation of innovational development of a general educational institution, a readiness of general educational institution for an evaluation of innovative development, criteria and levels of readiness of general educational institution for an evaluation of innovative development.

Список літератури

1. *Ващенко Л. М.* Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: монографія Л. М. Ващенко. — К.: Вид. об'єднання «Тираж», 2005. — 380 с.
2. *Даниленко Л. І.* Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: монографія / Л. І. Даниленко. — К.: Міленіум, 2004. — 358 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
4. Методика і технології оцінювання діяльності загальноосвітнього навчального закладу: Посіб. / О. І. Ляшенко, Т. О. Лукіна, І. Є. Булах та ін. — К.: Пед. думка, 2012. — 160 с.
5. Про вивчення стану готовності загальноосвітніх навчальних закладів до впровадження Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; Наказ від 27.02.13 року за № 218. — Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/35659. — Назва з екрана.
6. Про затвердження орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; Наказ від 17.06.2013 року за № 772. — Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/other/36251>. — Назва з екрана.
7. Социологический справочник / Под. общ. ред. В. И. Воловича. — К.: Политиздат Украины, 1990. — 382 с.
8. Теоретико-методичні основи підготовки керівників до оцінювання результатів діяльності загальноосвітнього навчального закладу: монографія / Г. В. Єльнікова, В. І. Куценко, В. І. Маслов та ін.; за ред. Г. В. Єльнікової. — К.: УМО, Пед. думка, 2012. — 220 с.
9. *Шейко В. М., Кушнарченко Н. М.* Організація та методика науково-дослідної діяльності: Підруч. / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарченко. — 4-те вид., випр. і доп. — К.: Знання, 2004. — 307 с.

Отримано 23.12.2013 р.